

ririle ideologice ale epocii noastre e caducă și nici n-ar fi putut să nu fie astfel, deci nu în ea, nu în această ideologie trebuie căutată explicația fenomenului care ne interesează, ci în altceva. În schimb, parcă ne oferă dintr-o dată cheia explicației căutate o amintire fugară a Nadejdei Krupskaia, care într-o scrisoare adresată revoluționarei M. R. Nikolaeva, întrebându-se de ce poezia lui Lermontov îi plăcea în mod deosebit lui Lenin, dă acest răspuns semnificativ: «Ne atrăgeau, probabil, în tinerețe îndrăzneala și forța sentimentului, care sînt atît de pregnante la Lermontov»¹. Destinul lui Lermontov a fost un destin eroic, iar eroismul ca valoare umană este nepieritor.

Într-una din primele sale recenzii asupra poeziilor lui Lermontov, Bielinski scria că la acest poet impresionează forța cugetării. Observația e fundamentală și trebuie conexată cu cea citată mai sus, cu atît mai mult cu cît cele două observații, așezate alături, unora ar putea să le pară contradictorii. Într-adevăr, recitîndu-l pe Lermontov te simți izbit de senzația că aproape fiecare poezie a fost scrisă pentru a afirma ceva, pentru a polemiza cu cineva, pentru a face mai palpabilă o descoperire a rațiunii. Lermontov și din acest punct de vedere îl amintește pe Eminescu. N-a fost și filozof ca marele poet român, nu a avut pregătirea universal-culturală de proporțiile acestuia, dar ca și Eminescu și-a consumat pasiunea și talentul în căutarea de răspunsuri la problemele sfîșietoare ale timpului. De asemenea, ca și Eminescu, a ridicat meditația filozofică la nivelul unei arte majore prin pasiunea incandescentă a explorării. Este unul din modurile prin care s-a exteriorizat romantismul și la Lermontov și la Eminescu. Și *Demonul*, și *Luceafărul* sînt opere pe teme erotice, în măsura în care în ambele subiectul e o istorie a unei iubiri, dar în același timp ambele sînt poeme filozofice în sensul cel mai deplin al cuvîntului. De asemenea, în ambele cazuri baza filozofică e prin excelență romantică. Iată de ce ni se pare că în cazul lui Lermontov — ca și în cazul lui Eminescu — înțelegerea operei în perspectiva epocii noastre nu e cu puțință fără aprofundarea specificului ei romantic. Dacă ne simțim atît de cuceriti de poezia lui Lermontov și azi din cauza forței sentimentului exprimat, e indispensabil să vedem de unde izvorăște această forță și care au fost sentimentele care l-au mistuit pe poet.

Abordarea din acest punct de vedere a creației lermontoviene ne obligă la o scurtă digresiune istorico-teoretică. În literatura de specialitate e destul de răspîndită părerea potrivit căreia Lermontov trebuie să fie considerat și ca un precursor al realismului critic rus². În sprijinul părerii de mai sus se

¹ I. I. Zaslavski, *op. cit.*, p. 75.

² Spunînd aceasta nu avem în vedere o anume lucrare, întrucît părerea e atît de răspîndită încît a devenit aproape un loc comun. O întîlnim, de pildă, în studiul monografic al lui V. A. Manuilov, inclus în tratatul academic în zece volume de istorie a literaturii ruse (*История русской литературы*, том VII. *Литература 1840-х годов*, Moscova-Leningrad, 1955), unde se spune între altele: «În creația lui Lermontov din a doua jumătate a deceniului 1830—1840 coexistau concomitent tradițiile romantismului rebel și tradițiile realismului critic, care eliminau tot mai mult elementele romantismului, dat fiind că acestea exprimau într-o măsură mereu mai incompletă atitudinea matură a poetului față de viața și realitatea istorică rusă» (p. 344—345). Puncte de vedere asemănătoare sînt exprimate și în alte lucrări de sinteză, ca, de pildă, A. N. Sokolov, *История русской литературы XIX-ого века*, том I; Moscova, 1960; *История русской литературы XIX-ого века* (în două volume), sub redacția profesorilor F. M. Golovencenko și S. M. Petrov, Moscova, 1963; *История русского романа в двух томах*, Moscova-Leningrad, 1962 și altele, ca și în unele lucrări monografice ca: E. Mihailova, *Проза Лермонтова*, Moscova, 1957; Iraklii Andronikov, *Лермонтов. Исследования и находки*, Moscova, 1964, precum și în studiile adunate în culegerea *Творчество М. Ю. Лермонтова* Moscova, 1964. Trebuie să menționăm că părerea potrivit căreia creația lui Lermontov se înscrie în albia începuturilor realismului critic a fost și combătută, ca în